

Gąsiorowski, Konrad

Przekład ks. Jakuba Wujka T.J. w liście św. Pawła do Tytusa

Studia Płockie 6, 221-225

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Konrad Gąsiorowski

PRZEKŁAD KS. JAKUBA WUJKA T.J. W LIŚCIE ŚW. PAWŁA DO TYTUSA

W r. 1966 Polskie Towarzystwo Teologiczne w Krakowie wydało drukiem w formie oryginalnej z XVI-go wieku (facsimile) cały Nowy Testament w przekładzie Ks. Doktora Jakuba Wujka T.J. z roku 1593. Przekładu tego bronił przed cenzorami zakonnymi żyjący jeszcze sam Ks. Jakub Wujek i dlatego przekład ten jest źródłem do oceny Ks. Jakuba Wujka jako tłumacza Nowego Testamentu.

Zestawiamy w tym celu grecki tekst listu św. Pawła do Tytusa w wydaniu Augustyna Merka T.J. *Novum Testamentum GRAECE ET LATINE*. Romae 1964 i Wulgatę syxtoklementyńską z r. 1592 w wydaniu tego Augustyna Merka tamże z przekładem tegoż listu, dokonany przez Ks. Jakuba Wujka w r. 1593, aby sprawdzić, czy to prawda, że ks. Jakub Wujek tłumaczył zawsze niewolniczo i werbalnie zwłaszcza Wulgatę, jak twierdzi wielu nowoczesnych badaczy Biblii Wujkowej np. Ks. Ks. Dąbrowski,¹ Frankowski,² Gryglewicz,³ Kowalski Jan Wierusz,⁴ Milik,⁵ Okoniewski,⁶ Symon.⁷

ROZDZIAŁ I LISTU ŚW. PAWŁA DO TYTUSA

w. 3: ton logon autu en kerygmati
verbum suum in praedicatione
słowo swe przez przepowiadanie

Tłumacz nasz słowo greckie en i łacińskie in przełożył polskim przyimkiem „przez”, zamiast „w”, a więc swobodnie, wcale nie niewolniczo. Podobnie w w. 9.

w. 4: Tito gnesio tekno kata koinen pistin
Tito dilecto filio secundum communem fidem
Tytusowi „miłemu” synowi według wspólnej wiary

Także i tu nie jest Wujek niewolniczy w tłumaczeniu, nie przetłumaczył bowiem łacińskiego słowa „dilecto” przez „ukochanemu, umiłowanemu”, lecz przez „miłemu”. Na marginesie zaś zaznaczył, że w greckim tekście jest „prawemu”. Jerozolimskie Biblia Dominikanów z r. 1955⁸ ma: „a Tite mon vraï fils”, podobnie Biblia Tyniecka: „do Titusa dziecka mego prawdziwego”⁹.

¹ „Ateneum Kapłańskie” 49 (1948) 293.

² „Znak” 252 (1975) 709—737.

³ „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 3 (1950) 92—97; 7 (1954) 16—41.

⁴ „Tygodnik Powszechny” 6 (1950) nr 26.

⁵ „Tygodnik Powszechny” 6 (1950) nr 30.

⁶ Pismo św. w dziełach Piotra Skargi, Poznań 1912. Wstęp, s. 65.

⁷ Biblia, Mikołów—Warszawa 1909, s. 1 i 2.

⁸ La sainte Bible, traduite en francais sous la direction de l'école biblique de Jérusalem, Paris 1955.

⁹ Pismo święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, Poznań 1971.

w. 6: Tekna echon pista
 filios habens fideles
 syny wierne mający

Nie zachowuje tu Wujek łacińskiego szyku słów, dbając, jak sam powiedział „o rzecz polską”, tj. o piękny polski styl. Jakkolwiek grecki rzeczownik „tekna” tłumaczy za Wulgatą przez „syny”, notuje jednak na marginesie swego przekładu z r. 1593, że w tekście greckim znajduje się szersze pod względem treści słowo „dzieci”.

w. 11: us dei epistomidzein
 quos oportet redargui
 których trzeba „przekonywać”

Ks. Jakub Wujek nie przekłada tu greckiego bezokolicznika „epistomidzein” niewolniczo, jak sam zaznacza na marginesie przekładu przez „usta zamknąć”, ani za Wulgatą przez „zbijać, odpierać”, lecz przez „przekonywać”, Biblia jerozolimską dominikanów z r. 1955 ma tu „fermer la bouche”, tyniecka: „zamknąć usta”. Nie idzie tu ani za tekstem greckim, ani za Wulgatą.

w. 12: Kretes aei pseustai kaka theria
 Cretenses semper mendaces, malae bestiae

Zawždy są kłamliwemi sprośni Kretensowie na kształt bestyi żywiący

W w. 12 zmienił Wujek nie tylko szyk słów, ale dodał swobodnie dwa nowe słowa: „sprośni” i „na kształt”, nie wyodrębniając ich wcale, jak ma w zwyczaju, mniejszym drukiem. Słów tych nie posiada ani tekst grecki, ani Wulgata.

w. 16: Theon omologusin eidenai
 Confitentur se nosse Deum

Wyznawając, iż Boga znają

Trzecią osobę liczby mnogiej czasu teraźniejszego „confitentur” oddał Wujek przez imiesłów „wyznawając”, a więc znowu swobodnie, wcale nie niewolniczo.

Już z powyższych zestawień widać jasno swobodę przekładu Ks. Wujka, nie naruszającą jednak wcale koniecznej wierności tekstowi biblijnemu. Jeśli nasz tłumacz liczył się z Wulgatą, to 1° pod wpływem dekretu Soboru Trydenckiego o autentyczności Wulgaty, 2° pod naciskiem cenzorów jezuickich, zwłaszcza O. Stanisława Grodzickiego.¹⁰

ROZDZIAŁ II

ROZDZIAŁ I

w. 3: presbytidas osautos en katastemati ieroprepeis
 anus similiter in habitu sancto

Także stare niewiasty w ubiorze, który świętym przystoi

Ks. Wujek porzucił tu Wulgatę, ale dobrze oddał za to greckie słowo „ieroprepeis”. Świetny znawca języka greckiego bibijnego Max Zerwick podaje, że ieroprepeis (prepei) talis qualem esse decet vel hominem Deo sacratum, vel qui in templo est vel universim sacram decentiam prae se ferens. Biblia jerozolimską ma: „le compartement qui sied à des saintes”, Biblia tyniecka: „w zewnętrznym ułożeniu jak najskromniejsze”. Podobnie nie trzymając się Wulgaty, ale tekstu greckiego, oddając wiernie myśl Bożą, przełożył Wujek w tymże samym wierszu:

¹⁰ J. Poplatek, Obecny stan badań nad życiem Jakuba Wujka TJ i program dalszej pracy, „Polonia Sacra” 3 (1950) 53—56; K. Gaśsiorowski, Dwa psalterze Ks. Wujka, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 12 (1959) 246—259.

¹¹ M. Zerwicki, Analysis philologica Novi Testamenti Graeci, Romae 1953.

mede oino pollo dedulomenas
 non multo vino servientes
 nie opiłe

w. 5: oikurgus
 domus curam habentes
 domu pilne

M. Zerwick w cytowanym swoim dziele pisze: oikurgus = qui labore suo domum curat forte iungendum cum agathas domus administratice bonae. Wujek więc dobrze oddał tekst grecki, Wulgaty jednak nie przetłumaczył „słowo w słowo”;

w. 7: en te didaskalia afthorian, semnotota
 in doctrina, in integritate, in gravitate
 w nauce, w szczerości, w powadze

Wujek nie zachowuje tu szyku słów ani tekstu greckiego ani Wulgaty, stawiając jednak trzykrotnie przyimek „w” poszedł wyraźnie za Wulgatą, a nie za tekstem greckim. Ratuje tu go to, co umieścił na marginesie swojego przekładu z r. 1593, mianowicie notatka następującej treści: „w nauce szczerść, powaga, nienaruszenie L.G.S.” tj. tak jest w rękopisach łacińskich, greckim tekście Biblii Królewskiej z Antwerpii drukarza Plantyny i syryjskim tamże wydanym.¹² Ks. Wujek zatem patrzył ustawicznie w tekst oryginalny i inne przekłady, aby zestawić z nimi Wulgatę. Wyprzedził więc około 350 lat zarządzenia encykliki Piusa XII „Divino afflante Spiritu”, przejęte potem przez Sobór Watykański II.

w. 10: ina ten didaskalian ten tu soteris emon theu
 kosmosin en pasin
 ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus
 aby u wszecch ozdobili naukę Zbawiciela naszego Boga

I tu Wujek nie zachowuje kolejności słów ani greckich, ani łacińskich, kierując się własnym wyczuciem literackim i „rzeczą polską”.

w. 14: dzeloten kalon ergon
 sectatorem bonorum operum
 chętnie się obierający w uczynkach dobrych

Rzuca się tu wprost w oczy swoboda przekładu Wujka, dla nas ludzi XX-go wieku nieco niezgrabna. Szkoda, że nie przetłumaczył tu nasz tłumacz przez: naśladowcę dobrych uczynków.

Dla jasności i przejrzystości przekładu dorzuca Ks. Wujek słowa, których nie ma ani tekst grecki, ani Wulgata, wyodrębnia je jednak uczciwie mniejszym drukiem. Jest to też niewątpliwym objaw swobody tłumaczenia, nieskrępowania ani tekstem greckim ani łacińskim Wulgaty. Oto przykłady:

w. 3: me diabolus
 non criminatrices
 aby były niepotwarliwie

¹² Znaków rozmaitych wyłożenie w Nowym Testamencie Ks. Dr. Jakuba Wujka T. J. z roku 1593, Kraków 1966, s. 28—30.

- w. 4: Ina sofronidzosin tas neas filandrus einai
 ut prudentiam doceant adulescentulas ut viros
 suos ament, filios suos diligent
 aby młode panie ćwiczyły w roztropności, żeby
 męże y dziatki swoje miłowały

Nie występuje więc i tu niewolniczość przekładu, skoro dwa orzeczenia Wulgaty „ament, diligent” tłumaczy Wujek jednym orzeczeniem „miłowały”.

- w. 5: sofronas agnas
 prudentes, castas
 roztropne były, czyste
- w. 8: logon ygie akatagnoston ina...
 verbum sanum irreprehensibile, ut...
 słowo zdrowe nienaganione zachoway

ROZDZIAŁ III

- w. 1. Ypomimneske autus archais exusiais ypotassesthai, poitharehein,
 pros...
 Admone illos principibus et potestatibus, subditos esse dicto oboedire,
 ad...
 A upominay je, aby przelożeństwam y zwierzchnościom poddanymi
 byli, posłusznymi, na...

Także i tu widoczna jest swoboda tłumaczenia, albowiem: 1° nie przełożył Wujek łacińskiej składni accusativus cum infinitivo przy pomocy „że”, ale spójnikiem celowym „aby”, 2° nie uwzględnił wcale łacińskiego słowa Wulgaty „dicto”.

Nie można zatem mówić o werbalizmie i niewolniczości przekładu Ks. Wujka, w stosunku do Wulgaty, skoro się jej w tym wierszu aż w dwóch wypadkach nie trzyma:

- w. 3: en kakia kai fthono diagontes
 in malitia et invidia agentes
 w złości y w zazdrości mieszkający

Łaciński imiesłów Wulgaty „agentes” przełożył Wujek pod wpływem greckiego imiesłowu „diagontes” swoiście, niezależnie od Wulgaty imiesłowem „mieszkający”, podkreślając tym i uwydatniając częstotliwość i trwałość tego złego postępowania.

- w. 7: ina dikaiothentes te ekeinu chariti kleronomoi genethomen
 ut iustificati gratia ipsius heredes simus
 abyśmy będąc usprawiedliwieni łaską jego stali się dziedzicami
 Tłumacz nasz ponownie odszedł od Wulgaty i to trojako, gdyż:
 1° dodał mniejszym drukiem imiesłów „będąc”, którego nie ma Wulgata,
 2° przełożył wiernie greckie orzeczenie „genethomen” nie przez „byli”, jak ma Wulgata, lecz przez „stali się”,
 3° zmienił kolejność słów Wulgaty.

- w. 8: kai peri tuton bulomai se diabebaiusthai

et de his volo te confirmare
a chcę, abyś to twierdził

Ks. Wujek zmienia szyk słów Wulgaty i wieloznaczne tłumaczenie przekłada ze świątym zrozumieniem,¹³ jasno i jednoznacznie.

w. 11: kai amartanei on autokatakrites
et delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus
y grzeszy będąc własnym sądem potępiony

Ks. Jakub Wujek porzucił tu Wulgatę i poszedł za tekstem greckim, przełożył bowiem nie „cum sit”, ale imiesłów grecki „on” imiesłowem „będąc”. Także i greckie słowo „autokatakrites” przetłumaczył wiernie na marginesie swego przekładu w notatce „sam przez sie”, zaznaczając, że tak jest w tekście greckim.

EPILOG

w. 12: spudason elthein pros me eis Nikopolin
festina ad me venire Nicopolim
śpiesz się, abyś do mnie przyszedł do Nikopola

Nasz tłumacz ponownie dodał swobodnie celowy spójnik „abyś”, jakkolwiek nie ma go Wulgata, ani tekst grecki. Nie wyodrębnił go wbrew swoim zwyczajom mniejszym drukiem.

Podsumowując ocenę przekładu Ks. Jakuba Wujka T.J. w liście św. Pawła do Tytusa z roku 1593 stwierdzamy:

- 1° dobre zrozumienie myśli Bożej
- 2° wierność natchnionemu przez Boga tekstowi
- 3° swobodę tłumaczenia, daleką od niewolniczości
- 4° jasność i przejrzystość
- 5° piękno języka i stylu.

Ponieważ w ponad dwudziestu wypadkach Wujek wyraźnie nie trzyma się Wulgaty, nieprawdą jest, że jest w stosunku do Wulgaty zawsze werbalny i zawsze niewolniczo wierny.

¹³ Biblia jerozolimska przełożyła tu: „tu sois categorique”, Biblia Tyniecka: „abyś z całą stanowczością o tym mówił”, Dąbrowski Eug.: „abyś i ty to stwierdził”. Pismo święte Nowego Testamentu z języka greckiego, Poznań 1961.